

att icke utskottes betänkande här vore fullkomligt på sin plats och att det icke vore högst önskligt att det sådant det är skulle af ridderskapet och adeln antagas, ty hvad som är svårt här i världen, är derföre icke omöjligt. Om också svårigheter i ett eller annat afseende skulle möta uti att höja tullen eller lägga accis på tobak, så hör det icke till omöjligheterna att åstadkomma det. Det är en välvilja och frikostighet från ständernas sida att för möjliga eventualiteter lägga denna utväg i styrelsens händer, och jag önskar således på det högsta att betänkandet måtte kunna af ridderskapet och adeln godkännas. Hvad sedan ordet

10 bevillning angår så anser jag att det innebär icke blott en principfråga och det vore mycket lätt att tillbakavisa anmärkningarne för de motsatta åsigt, som blifvit yttrade, t. ex. att vi icke skulle känna till andra skatter än ordinarie skatter och bevillningar. Ingen torde kalla tullen bevillning och icke heller skatten på jernverken, lika litet som många andra skatter, som till statsverket ingå, så att sådana anföranden i sjelfva verket icke hafva någon grund för sig. Det kan för öfrigt vara likgiltigt och jag hemställer ödmjukast, men yrkar icke att ändring häri må ske.

20 *Herr Snellman:* Äfvenså jag. Det vore icke på något vis öfverensstämmande med betänkandets anda och art i öfrigt att ständerna skulle antaga första alternativet och således ikläda sig proprie borgen med det uttryckliga förbehåll att aldrig behöfva betala.

84 YTTRANDEN VID LANTDAGEN 24.V 1867

Protokoll fördt hos högl. ridderskapet och adeln

30 *Herr Snellman:* Jag tager mig friheten uppträda, ehuru jag icke ansetts vara närvarande; det fagnar mig att så obemärkt jag varit få höra det påstås och kunna svara derpå genom att nu uppträda. Jag bekänner det att också jag icke kan vara så artig mot ståndets enskilda besvärutskott, som jag gerna önskade; jag skall likväl bjuda till att undvika all positiv oartighet, men undgå att klandra kan jag icke. Jag måste säga att jag väntat mig mera; det var väl förklarligt, att den ärade motionären icke för ögonblicket här skulle kunna uppgifva något fullständigare de grunder, hvarpå han stödt motionen, men jag förmådde att han lättare skulle haft tillfälle att för utskottet göra dem kända och sålunda bidragit till ett mera välgrundadt utlåtande från utskottets

40 sida och också, då en sådan fråga kom till utskottet, hade den förtjenat ett mognare betänkande, eller också hade utskottet bort, om dess åsigt icke öfverensstämde med petitionärens, utan vidare afstyrka petitionen. Der förekommer för det första i betänkandet att grundskatten kallas en skatt på produktionen. Jag har varit i tillfälle att erfara att åsigtarna äro mycket delade om hvad skatter äro till sin natur. Jag kunde väl säga det att statsekonomerne verkligen hade att göra nya upptäckter, om de vore närvarande vid diskussionerna här, för att inhemta hvad man tänker om skatter, men huru man skall anse grundröntan såsom en skatt på produktionen kan jag icke förstå,

50 emedan det i detta fall är så lätt att urskilja dessa skatter från hvarandra. Grundskatten är ett oföränderligt arrende på jorden; den trycker visserligen på produktionen genom den arrendeavgift som betalas, den trycker på samma vis på produktionen som ett af jordbrukaren upplånadt kapital trycker på produktionen, d. v. s. han har icke så mycket i behåll, som då han arbetar med egna penningar,

enär han måste betala ränta. Samma inverkan har grundskatten, men det är derföre icke någon skatt på produktionen. En skatt på produktionen är t. ex. sågningsafgiften, som betalas vid exporten af trävaror; den får exportören betala för hvarje tolft plankor han utför, och ifall han är sågegare, faller den direkt på produktionen; exporterar han endast varan, faller dock skatten tillbaka på producenten, emedan producenten icke, hvarken om han sjelf är exportör eller låter exportera sina varor, kan få skatten ersatt i utlandet, emedan varans pris beror på andra förhållanden. Vissa andra skatter, såsom skatten på jernverken, kan man delvis kalla en skatt på produktionen, såvitt den rör exporten; den betalas i mon af tillverkningen; är tillverkningen mindre eller större, betalas äfven skatten till lägre eller högre belopp, men delvis måste man äfven kalla den en skatt på konsumtionen af den inom landet försålda varan, så till vida nemligen att jernverksegarne åtnjuta skyddstull, derigenom äro befriade från konkurrens och hafva möjlighet att inom landet återtaga skatten, så att denna skatt öfvergår till konsumtionsskatt. Här är det deremot fråga om andra förhållanden. Grundskatten är oföränderlig, jordegaren må odla på jorden huru mycket han förmår, han kan bringa upp afkastningen till hvad belopp som helst, utan att skatten derigenom ökas; den är ett arrende, ett evinnerligt varande arrende, som icke skulle förändras, om också produktionen skulle stiga i hvad mon som helst. Det är här alldeles samma förhållande som med räntan på ett ouppsågbart lånekapital, som icke heller förändras, jordegaren må sedan med det kapitalet åstadkomma mer eller mindre, göra sin afkastning större eller mindre. En sådan begreppsförvirring, som i utskottets betänkande finnes, är mig alldeles oförklarig. Vidare finner jag ett förunderligt yttrande i betänkandet. Utskottet säger, ehuru orden precis icke falla så, att ett betydligt kapital öfvergått från jordbruksnäringen till andra industri-grenar, jag förstår icke om meningen dermer är att jordens kapitalvärde skulle hafva fallit; meningen måste väl vara den, att tillgången till lånekapital har blifvit mindre. Skall det åter förstås sålunda, så motsäges det deraf att inteckningssumman har stigit och det är helt naturligt att så är förhållandet. Delvis har tillfälle till större lån beredts jordbrukaren genom hypothecksföreningen; hypothecksföreningen har utlånat ungefär 18 millioner mark skulle jag tro under senaste årtionde. Delvis har jordbrukaren under senaste 15 åren fått emottaga betydliga lån ur statens fonder; det är känt att primitiva fonden är utlånad helt och hållet åt jordbruket; dessa utlåningar hafva egentligen kommit de större jordegarna till godo, men också de mindre jordegarna hafva fått betydliga lån ur odlingsfonden, amortissements- och krigshusmansfonden. Man kunde tänka det sig så att inrättandet af föreningsbanken har dragit mycket kapitaler för jorden; det är icke fallet, man finner det af insatsernas beskaffenhet och belopp i föreningsbanken, att dessa medel icke förut kunnat vara intecknade i jorden. Medelbeloppet af insättningarna är numera under 2 000 mark; de personer, som insatt kapitaler der, äro till stor del sådana personer, som gjort små insättningar, samlade af deras små besparingar, tjenstemän, fruntimmer o. s. v. – Till och med jordbrukare hafva insatt sina besparingar, så att 10 % äro insatta af jordbrukare. Således skulle jag icke tro att föreningsbanken, ehuru man kunde hafva skäl att förmoda det, har dragit penningar till sig, som varit mot inteckning förut utlånade åt jordbruket. Hela insättningens belopp i föreningsbanken utgör dessutom 15 millioner på samma tid, då hypothecksföreningen utlånat 18 millioner och det är faktiskt känt att inteckningarna stigit år från år.

Om utskottets mening alltså skulle vara den, att lånekapital beröfvats jordbruket, tror jag dock att påståendet icke eger grund. Vidare finner jag det anmärkningsvärdt, att utskottet vid bedömandet af grundskattens inflytande på jordbruket, har lagt till grund eller citerat i sitt betänkande statistiska beräkningar, som man äfven sett i tidningarne, om hvad jorden afkastar, då det har blifvit anfördt att hemman finnas, hvilkas egare årligen förlorat några hundra mark och kanske mera och har man deraf dragit slutsatsen: så står det till med våra jordbrukare, de göra årligen förluster på sin näring. Ett sådant resultat borde väl
10 göra sådana beräkningar misstänkta, men dessutom har man lätt att inse hvad i dessa beräkningar fattas. Der upptages att man t. ex. på ett hemman skördar så och så mycket af särskilda sädesslag, arter, potåter o. s. v., mjölk fås så och så mycket, man beräknar priset på kannan mjölk: så mycket betalas för kannan söt mjölk, så mycket för kernmjölk. Dervid stannar man och afdrager derifrån alla de utskylder, hemmanet har att betala. På samma sätt lär man förfara i bevillningskomitéerna, för att komma till jordbrukets årliga afkastning, hvarigenom man slutligen kommer till det resultatet, att litet inkomst finnes och högst sällan en inkomst på hemmanet af 500 mark årligen. Sålunda
20 ser man också presterskapet beräkna sina inkomster efter de tunnor spanmål de uppbära, men de räkna icke att de hafva fri boning och ved och många små förmoner, som de hafva af den jord de bebo; de räkna icke hvarje smörmark, de taga för eget behof af prestbolet; icke heller hvarje kalf och får, som användes, lika litet som grönsaker från trädgården o. s. v. Samma förfarande iakttages, när man beräknar jordbrukarens inkomster. Felet är, att man lemnar å sido hvad hans hyra kostar, hvad eldning och upplysning kostar. Vanligtvis bränner han icke pertor utan ljus af talg, som han dock icke sjelf köper. Sina kläder gör han mest af egen ull, kläderna göras hemma af garnet, som
30 också spinnes hemma. Sina skoplagg gör han också af eget läder för det mesta, och om han anlitar handtverkare för att hjälpa sig, är det icke mycket han betalar, utan handtverkaren får det mesta i en rundlig traktering, som går ut från jorden, med ett ord han lemnar å sido en hel hop förmoner, hvilka, om man räknar dem hvar för sig, utgöra hälften och kanske mera än hälften af hans lefnadsbehof. Att taga sådana helt och hållet ytliga beräkningar till grund för ett betänkande som dettas, anser jag verkligen bära vitne om förhastande. Vidare har utskottet beräknat jordskatten till 2 100 000 mark; det är endast ordinarie räntan och kronotjonen, som uppgå till detta belopp. Läger man dertill
40 vakansafgiften och karelska jägarskatten samt augmentshemmansräntan, så uppgår skatten till nära 5 millioner. Jag skulle hafva ansett det vara skäl att taga det hela i betraktande, isynnerhet då utskottet talar om att skattningskostnaderna skulle bortfalla, ehuru man låter vakansafgiften stå kvar; ty hittills hafva dessa vakansafgifter varit fördelade på mantalet, rotorna hafva sammansatts på grund af mantalsberäkningen; hvartill skall det tjena att aflyfta en del af grundskatten och icke en annan, om det icke är meningen att eftrhand fortgå, men då kan det dröja bra länge, innan man kommer till de lofordade resultaterna af reformen. Hvad angår möjligheten att ersätta detta
50 belopp 5 millioner mark genom någon annan skatt; så är det visst svårt att anställa en beräkning deröfver, hvilken skatt som skall sättas i stället. Jag har haft äran förut nämna, då motionen väcktes, att jag skulle anse det vara ett alldeles oundgängligt vilkor, att den skatt, vi sätta i stället, är en direkt skatt; utskottet har hållit sig dertill och har ansett grundskatten kunna ersättas genom bevillning. Jag ber med

några siffror få söka tydliggöra, huru en sådan bevillning skulle utfalla och huru stor en bevillning borde vara för att ersätta grundskatten. Utskottet har, tyckes det, helt obestämdt anfört emellan 3 %, 4 % och 5 %. En procent mer eller mindre är i detta fall likväl ganska mycket för dem, som skola betala. Naturligtvis, de siffror, med hvilka jag besvärar ridderskapet och adeln, kunna icke vara pålitliga, mot dem kunna många anmärkningar göras; jag har tagit mig friheten anföra dem för att hafva några siffror för ett ungefärligt bedömande af frågan. Landets skattdragande jord består af 22 000 mantal; vill man taga ett medelpris på mantalet, blir det visst något svårt att öfver hela landet kunna finna på ett medelpris. Om jag säger att jag såsom medeltalet af saluprisen på mantalet antagit 30 000 mark, så kunna kanske många tycka att det är för högt, som endast hafva i minnet jorden t. ex. i Åbo län och i sydvestra delen af landet i allmänhet, der jordvidden på mantalet är mycket liten och der mantalsberäkningen är mycket hög. Men i andra delar af landet, der på mantalet ofta äro skiftade till 3 000 tunnland, är förhållandet ett annat, och i många landsdelar, såsom i Wasa län, veta vi att några nittiosjettedels mantal utgöra ett besuttet hemman. Jag anser det således icke vara för högt taget, om man antager priset på mantalet vara ungefär 30 000 mark d. v. s. 7 500 rubel; tidigare kunde man uppskatta det till 8 000 à 9 000 rubel, men man får icke betrakta det värdet efter stundens pris, emedan det nu för ögonblicket är mycket deprecieradt. Således, tillåtes det mig att antaga anförda medelpris på jorden, så skulle hela den skattdragadne jordens värde vara 660 millioner. Antager man, att jordbrukaren, om han inga skulder har, utan eger jorden, har för sitt arbete och sin omvårdnad, nemligen allmogne, som arbetar sjelf, 10 % af kapitalet såsom man beräknar i handelsaffärer, d. v. s. 5 % såsom ränta på kapitalet och 5 % såsom ersättning för arbete och omvårdnad, eller om man vill räkna 4 % såsom ränta på kapitalet och 6 % såsom ersättning för arbetet och omvårdnaden, så skulle dessa 10 % utgöra ett kapital af 66 millioner, detta vore det kapital, som skulle genom en inkomstskatt beskattas. Är det för högt tilltaget såsom inkomst betraktad från en skuldfri jord, så äro utsigterna så mycket sämre att genom en inkomstskatt vinna ersättning för grundskatten. Men antager man alltså att det kapital, som kan beskatta, utgör 66 millioner och tager en inkomstskatt af 5 %, kommer man till 3 300 000. Men det var 5 000 000 som skulle ersättas. Det är visserligen en mycket ungefärlig beräkning; jag medger, att den kan agripas från flere håll, men den kan dock anses vara tillräcklig för att komma till ett ungefärligt bedömande öfver huru hög inkomstskatten skulle behövas, för att ersätta grundskatten. Jag tror att om man vänder sig till våra jordbrukare och ber dem betala en skatt af 5 % (ehuru den visar sig vara otillräcklig och borde uppgå till 7 % för att motsvara grundskatten) och erbjuder dem att slippa grundskatten fri, föga någon jordbrukare i detta land skall gå in derpå af farhåga att, ifall han befrias från grundskatten och skall betala inkomstskatt, han icke vet hvilken dag denna skatt komme att förhöjas, då statens behof göra det nödvändigt, emedan de betänka att grundskatten står fast och förhöjningen är den ringa, som kan åstadkommas genom spanmålspriset, och hvilken man kan beräkna till en procent för år, så att spanmålens penningvärde fördubblas på ett århundrade. Dessutom skulle de förlora den fördel, de nu hafva genom att betala en del af skatten *in natura*; och den är icke ringa i anseende till den ringa penningeförtjenst, vår allmoge har. Detta om möjligheten att ersätta grundskatten. Man kan visserligen fråga: huru är det då möjligt, att

jordbrukaren kan betala grundskatten? Det är möjligt sålunda, att i jordens pris 660 millioner ingår icke kapitalet af grundskatten. Grundskatten utgör fem millioner, efter 5 % beräknadt, är kapitalet för denna skatt 100 millioner, och på dessa 100 millioner erlägger jordbrukaren endast räntan. Hvad han genom sitt arbete kunnat förtjena på jorden, går redan in i de 10 %, som jag beräknat som den årliga inkomsten, så att således, om den beräkningen skulle anses för hög, så kan man säga, att deri ingår 5 % på ett ytterligare kapital af 100 millioner. Jordbrukaren är i stånd att erlägga denna skatt, derföre att han icke erlägger någon sådan af det kapital af 660 millioner, hvilket antagit såsom jordens saluvärde. För min ödmjuka del tror jag derföre icke, att det på länge skall blifva någon möjlighet att omsätta grundskatten till inkomstskatt, och tål det väl betänkas, om det ens vore med jordbrukets sanna fördel öfverensstämmande. Jag skulle likväl, huru föga förhoppning än finnes om någon utredning, som kunde bibringa mig någon annan öfvertygelse, icke hafva något emot att, såsom utskottet föreslagit, en komité skulle nedsättas för att undersöka förhållandet; men vi hafva haft tillräckligt med komitéer förut, och jag tror icke den komitén skall åstadkomma något mera än statistiska byrån kunnat åstadkomma, i hvilken en början är gjord till en framställning af allt, som rör jordbruket tryckande skatter, och som är försedd med tillräckligt och pålitligt material för allt, som rör skatterna till kronan. En annan sak är det med skatterna till kommunen och öfriga skatter, som i debetsedeln finnas upptagna. För att erhålla noggrannare kännedom om dem, fordras en mängd uppgifter, som statistiska byrån icke besitter, men hvilka det icke vore svårt att erhålla genom guvernörer och kronofogdar, och hvilket material statistiska byrån är i stånd att beherska. Men jag skulle icke önska att komitén skulle nedsättas och ridderskapet och adeln inbjuda de öfriga stånden att deltaga i petitionen af det skälet, att det vore egnadt att väcka en oro och missbelåtenhet hos allmogen, som nu i sjelfva verket icke finnes, samt hos den nära förhoppningar, som icke kunna tillfredsställas. Ty det är min öfvertygelse, att det icke är skatten till kronan, som trycker; det är alla öfriga skatter, som stiga till så högt belopp, att de i flere delar af landet på debetsedeln utgöra nära nog lika mycket som grundskatten; och allmogen har dessutom att erlägga andra skatter, såkallade kappar, som på debetsedeln icke upptagas. Det är dessa skatter, som årligen stiga och äro tryckande, medan en sådan skatt som grundskatten, hvilken icke stiger i mon, hvarken af de skattdragandes stegrade afkastning af deras jord eller i bredd med landets allmänna välstånd öfverhufvud, icke är så tryckande. Derföre måste jag säga, att det förundras mig mycket, att man först vänder sig mot grundskatten och icke först mot de öfriga skatterna, utan då det varit fråga om dessa, man icke med den ifver omfattat tillfället att lindra dem, som önskligt varit. Det har visat sig i frågan om tingsgästningen, om skjutshållningen. Det skulle lända jordegaren till mycket större lättnad, om dessa skatters jemna stigande, såsom t. ex. skjutshållningens, väg- och brobyggnadens, m. m. kunde förekommas och icke komma att drabba ensamt den oprivilegierade jorden, än aflyftandet från jorden af grundskatten och påläggandet af någon annan skatt, som kanske blifve än mera betungande än grundskatten.

Herr Snellman: Jag vill icke falla besvärlig med att förlänga diskussionen, isynnerhet som de hufvudskaliga anmärkningarne af motionären hafva lemnats åsido, men jag kan icke gerna tillåta att riktigheten af mina sifferuppgifter sättes i fråga. Jag har blifvit upplyst

om att motionären och utskottet hafva tagit sina siffror ur statsförslaget för år 1867. Det kan icke vara att förundra sig öfver att hvarken motionären eller utskottet kände det förhållandet, att statsförslaget, också hvad inkomster beträffar, är en beräkning och icke upptager den verkliga siffran. Der måste grundskatten beräknas lägre än den är, emedan man icke kan veta huru stort belopp af den betalas i spanmål eller penningar och hvad som betalas i spanmål, kan vanligtvis icke säljas för kronans räkning till medelmarkegångspris, isynnerhet icke till så högt som medelmarkegångspriset för närvarande är, och när det betalas i spanmål, visar det sig vanligen att medelmarkegångspriset 10
verkeligen är högre än det verkliga värdet på spanmålen, men förhållandet är helt annat med verkliga inkomsten, som är känd senast för 1865 och upptages under den summariska uppgiften af 1865. Af den visar sig att grundskatten, ordinarieräntan, kronotionde, gårdehö och karelska jägarskatten uppgå till mera än hvad utskottet upptagit. Vakansafgiften är åter för 1865 verkligen utbetalad med 1 218 000 mark, men den uppgår till så ringa belopp, emedan derifrån afgått för de rotor, som stält soldat, 189 000 mark; augmentshemmansräntorna utgöra 660 000 mark, så att hela grundskatten år 1865 uppgick till 20
4 901 000 mark. Jag är i tillfälle att öfverlemnna åt motionären dessa uppgifter skriftligt; de äro upprättade af kamreraren i kejsrerliga senatens finansexpedition, och jag anser dem fullt riktiga. För öfrigt ber jag få tillägga, att jag ingalunda skulle frukta för att oro hos allmänheten skulle väckas, om man hade utsigt till att lugna denna missbelåtenhet med hvad man här kallat grundskattens aflyftande; men jag vet det och känner det att genom den fråga, som här om grundskattens aflyftande blifvit väckt och blifvit väckt med ganska ringa föregående betänksamhet, det har spridt sig bland allmogen den öfvertygelse, att grundskatten är något, hvarifrån de kunde helt och hållet befrias. Allmogen har icke den föreställningen, att de måste 30
åtaga sig en annan skatt i stället, utan bönderna tycka: här finnes så mycket rikt folk; embetsmännen, handlande och andra äro så rika, att de enligt deras föreställning skulle kunna öfvertaga den beskattningen och jordbrukaren gå fri. Skulle som sagdt någon förhoppning kunna visa sig dertill, att grundskatten skulle utbytas mot någon annan jordskatt, jordbrukaren till fördel, skulle jag icke hafva något emot frågans förande längre; men då så icke är förhållandet, måste jag vidhålla mitt vördsamma förslag, att ridderskapet och adeln måtte utan vidare låta frågan förfalla.

40

85 YTTRANDE VID LANTDAGEN 25.V 1867

Protokoll fördrd hos högl. ridderskapet och adeln

Herr Snellman: Jag kan för min del ej uppträda, för att tala emot Hans Majestäts nådiga propositioner, emedan jag i de flesta frågor, hvilka propositionerna beröra, varit i tillfälle att underdånigst framlägga min tanke inför Hans Majestät. Och så snart Hans Majestät fattat sitt nådiga beslut i saken, är detta för mig lag. De skäl, som blifvit anförda 50
emot den nådiga propositionen, kan jag säga, äro en gammal historia, de hafva äfven blifvit Hans Majestät nådiga pröfning underställda; men Hans Majestät har ej ansett sig vid dem böra fästa något afseende. Hans Majestät har i denna fråga, såväl som i fråga om exporttullen nådigst godkänt såsom princip, att skatter af denna natur, såvidt